

Un giornata particolare

Om u een beter beeld te geven van de manier waarop het artistiek werk en artistieke ervaringen van en met jonge kinderen kunnen functioneren, nemen we u mee naar Italië. Wie Italië zegt en artistiek werk met kinderen, denkt natuurlijk aan Reggio Emilia, het stadje in Noord Italië waar onder impuls van de pedagoog en filosoof Loris Malaguzzi een uniek project werd uitgewerkt dat ondertussen wereldvermaard is geworden. In tegenstelling tot de visie op het jonge kind als 'zwak' of 'hulpeloos', vertrekt Malaguzzi van de rijkdom en het immense potentieel bij jonge kinderen. Typerend is zijn uitspraak: *"Een kind heeft 100 talen. De school en de samenleving stelen er 99 van"*.

We laten het stadje Reggio Emilia even rusten in de lentezon liggen en trekken naar Ferrara, hoofdplaats van de provincie Emilia Romagna. In het voormalige architectuurmuseum worden we ontvangen door **Pierro Sacchetto**, verantwoordelijk voor de artistieke werking binnen de scholengemeenschap van Ferrara. In totaal werken er meer dan 500 leerkrachten, pedagogen, experten, assistenten en administratieve medewerkers in het departement onderwijs van deze stad om het jonge grut in de meest ideale omstandigheden op te vangen. Er wordt bijzondere aandacht besteed aan de integratie van minder valide kinderen, en Ferrara probeert een open en gastvrije stad te zijn voor kinderen en ouders uit andere landen en culturen. Pierro Sacchetti benadrukt ook het belang van een Europese samenwerking. Zo smeedt hij associaties met steden in Duitsland en Spanje. Ook de tendensen in Vlaanderen en Nederland volgt hij op de voet. Hij ziet een positieve evolutie qua algemene culturele interesse, maar er is nog heel wat werk aan de winkel. Kinderen, vooral uit kansarme milieus, komen nog te weinig in contact met kunst. Dat is uiteraard niet de schuld van de kinderen. Ook bij de leerkrachten en mensen die werken in de kinderopvang moet er een mentaliteitswijziging komen. Waarom zijn ze soms zo bang voor verandering? Het zou mooi zijn, zo zegt Sacchetto, mocht er ook bij hen een vurige interesse ontstaan voor kunst en cultuur. Anderzijds kunnen bijvoorbeeld musea nog heel wat doen om een bezoek van kinderen aangenamer, spannender en leerzamer te maken.

Op de vraag 'waarom zijn kunst en de artistieke ervaring zo belangrijk voor het jonge kind?' doet Sacchetto een aantal controversiële doch boeiende uitspraken.

Kunsten, zo stelt hij, zijn een visie op de realiteit. Kunst helpt ons om te kijken naar de wereld en naar onszelf. Het feit dat kunstenaars vaak op een andere manier kijken en de artistieke uiting van hun observatie soms vreemd of onbegrijpbaar overkomt, vindt Sacchetto positief. Het verplicht ons om na te denken, desnoods kwaad te worden. Op die manier wordt het omgaan met kunst iets persoonlijks. Wat doet een schilderij, een beeldhouwwerk, een muziekstuk, een gebouw, wat doet het met MIJ. Dat is interessanter dan encyclopedische kennis. Te vaak worden jongeren, en zelfs kinderen belast met een opeenstapeling van kunsthistorische feiten. Die kerk is gotisch, dat schilderij is impressionistisch...

En net dat is niet het belangrijkste. Belangrijk is te kijken, te ervaren en na te denken. En door die manier van kijken en denken de mogelijkheid te openen om te veranderen. Zo is Sacchetto geen voorstander om kinderen naar een museum of atelier te slepen om ze dan de opdracht te geven om een schilderij van Picasso of Miro te imiteren, of erger nog proberen te reproduceren. Ergerlijk vindt hij dat.

Ook het woord 'creativiteit' doen zijn grijze haren ten berge rijzen. Vlakaf zegt hij:

« La créativité, ça ne m'intéresse pas ! ». Het roept bij hem connotaties op van 'aangenaam tijdverdrijf', een poging om iets origineels te verzinnen, met een 'leuk' product als eindresultaat.

Tegenover het 'creatief gekneuter' stelt Sacchetto 'het creatieproces',

le processus de création. Als we, zeker bij kinderen, iets zinvol willen bereiken, moeten we de zaak anders organiseren.

Vooraleer we met onze handen aan het werk gaan is er de noodzaak van *de idee*.

Een reflectie, een vaststelling, een verwondering, een vervreemding. Voor het begrip 'idee' zoals Sacchetto het omschrijft, moet je zelf geen een groot intellectueel zijn, of filosofisch geschoold. Die reflectie kan ontstaan door een simpele zintuiglijke waarneming.

Het is donker buiten, deze kleur blauw is anders dan het blauw van mijn broek, het water is koud, de juf heeft grote oren, de steen is hard, de muziek is luid, het is prettig om met mijn hand door het zand te gaan...

Door die vaststelling, dat gevoel, die reflectie, die idee kan een *proces* op gang worden gezet. Door het werken met de handen en het resultaat van dat werk, kan je visie veranderen, kan je nieuwe dingen ontdekken. Stenen zijn hard, maar andere stenen zijn relatief zacht. Je kan er geheime tekens in krassen, of ze beschilderen, je kan er een gaatje in boren en de stenen aan een draad rijgen, je kan zelf stenen bakken, je kan met platte stenen een pad maken. Scherpe stenen werden gebruikt om er wapens mee te maken, je kan een steen gebruiken om een mes te scherpen, een arduinen of marmeren steen is lekker koel om in de zomer op te zitten ...

Vanuit de vrij eenvoudige vaststelling: 'stenen zijn hard' vertrek je met je handen en zintuigen, je nieuwsgierigheid, intuïtie en kennis om een wereld te verkennen. Om gedurende een week, een maand, een vakantie lang samen een nieuw 'stenen tijdperk' te creëren.

Je hoeft bij de start niet altijd te bepalen waar je parcours je zal brengen. Gaandeweg ontdek je nieuwe dingen, waardoor je visie verandert. Stenen zijn hard, maar wat is er nog harder dan steen? En als stenen hard zijn, wat is er dan zacht? Met welke stenen werden de grote gebouwen in de stad gebouwd? Zijn er stenen met magische krachten, stenen die je kunnen genezen, of ziek maken? En wanneer is een steen een edelsteen?

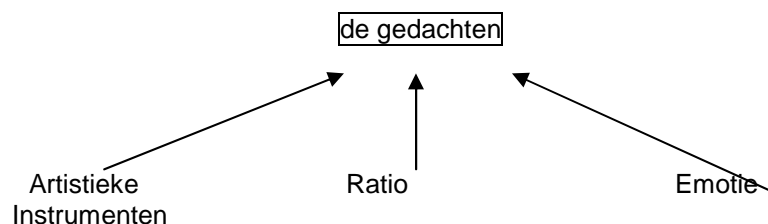
Het hele artistieke proces is volgens Sacchetto gericht op *verandering*. Verandering bij het kind dat iets maakt of bedenkt, verandering bij de begeleider, atelierverschuldigde of leerkracht die het kind begeleidt, en eventueel bij de ruimere omgeving (ouders, de buurt, de gemeente of stad) die van het resultaat komen proeven.

Daarom is het zo belangrijk, stelt Sacchetto, dat we tijdens het werk *praten* met de kinderen. Al was het maar om tijdens het werkproces keuzes te leren maken. Neem de tijd, zodat de kinderen zich vragen kunnen stellen. Durf 'tijd verliezen'. Het is ook niet erg dat iemand eens niet aan het werk is. Wie weet wat hij of zij op dat moment allemaal droomt? Te vaak wordt tijdens het artistiek werken met kinderen te snel gegaan, te resultaatgericht.

Pierro Sacchetto zegt het zo:

*"Het laboratorium
is het hoofd van het kind
niet het atelier ..."*

Schematisch stelt hij het aldus voor:

Belangrijker dan de antwoorden en de resultaten tijdens het artistieke werk met kinderen zijn volgens Pierro Sacchetto *de vragen*. De vraag stellen is een venster openzetten waarlangs je naar buiten kan en weer kan terugkeren. En gelukkig zijn de essentiële vragen die een kind zich stelt, dezelfde essentiële vragen van de volwassene.

Onze woordenschat is anders, waardoor er een asymmetrie ontstaat tussen volwassene en kind, tussen leerkracht en kind, tussen ouder en kind. Maar er is ook een symmetrie, een verbondenheid tussen volwassene en kind. Over vele essentiële vragen is er geen eenduidig antwoord, of blijven we het antwoord schuldig. Over de vraag: "Waarom ben ik hier, wat doe ik hier en waar ga ik naartoe?" zijn bibliotheken vol geschreven maar het antwoord van een vijfjarige die zegt: "*Eerst danste ik op de aarde, maar ik keek naar de lucht en later ga ik dansen als de wolken*" is op zijn minst een troostende analyse.

Vervolgens geeft Sacchetto het voorbeeld van een museum dat hij met de kinderen maakte. "Het museum van de wetenschap". Aan de ouders werd gevraagd om instrumenten, toestellen of voorwerpen mee te geven die er op één of andere manier "*scientifique*" uitzagen. Ook met de juf gingen ze op schattenjacht en verzamelden ze materiaal. Weldra was de zaal die dienst zou doen als toekomstig museum overvol. Er moest geselecteerd worden en geklasseerd. De kinderen hadden een geheel eigen systeem bedacht om de voorwerpen te klasseren. Er waren 'gekregen voorwerpen', 'materiaal in bruikleen', 'gevonden voorwerpen', 'aangekocht materiaal'. Dat is uiteraard een andere indeling dan de wetenschappelijke methodologie vereist, maar origineel en efficiënt. Nog een stap verder gingen ze als ze voorwerpen en toestellen moesten klasseren naargelang de wetenschappelijke proeven die er zouden worden verricht. Eén van de experimenten ging over de werking van het licht. Om het licht beter te kunnen bestuderen moest er een duistere ruimte worden gemaakt. Daar kwamen ze tot het besluit dat licht niet alleen iets is waardoor we de dingen kunnen zien, belichten, of waardoor de planten groeien. Nee, licht was ook iets magisch, iets wat je kan verblinden of bang kan maken zoals de bliksem. En 'angst', hoort dat wel thuis in een wetenschappelijk museum ?

'Ach', zucht Pierro Sacchetto, "er zijn nog zoveel mooie dingen die we met kinderen kunnen doen. Er is ook zoveel wat we door het werken met kinderen kunnen leren. Maar zo vaak zijn mensen bang, zitten ze vastgeroest. De verwarmingsketel van hun chauffage, die laten ze jaarlijks nakijken. Maar hun hoofd, en hun denken niet.

Hij neemt ons mee voor een wandeling door het centrum van Ferrara. Hij werkt hier nog niet zo lang, maar kent de stad en haar historisch verleden als zijn broekzak. "Vroeger werkte ik in Bologna", zegt hij "dat is een grotere stad met meer mogelijkheden, maar ook veel meer drukte. Hier rijden de mensen in de binnenstad met de fiets. Ze nemen de tijd om af en toe te stoppen en met elkaar te praten. In Bologna heeft het weinig zin om op straat met elkaar te praten. Het autoverkeer maakt er zo een herrie dat je elkaar niet eens kan horen. En als je elkaar niet kan horen is het soms moeilijk om mekaar te verstaan ...".

"Weet je", fluistert hij geheimzinnig in ons oor:

"ideeën van kinderen, dat geeft ons volwassenen een heel sterke adem !"

En bij het theatrale Italiaanse afscheid lacht hij nog: "Niet vergeten ! Doe gerust wat minder, als je er maar meer tijd voor neemt !"

Op weg naar het hotel zindert het nog na wat deze bevlogen man ons allemaal te vertellen heeft. Pierro Sacchetto, een aparte vogel. Deze ontmoeting een bijzondere dag.
Un giornata particolare ....